

„Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război”

Camil Petrescu

Prof. Paula-Livia Vorniceanu
Liceul Teoretic „Ion Neculce” Târgu Frumos

Încadrare în context

- ☞ Romanul „**Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război**” a apărut în anul 1930.
- ☞ Cea mai amplă specie a genului epic în proză, cu o acțiune diversificată sub raportul planurilor narative și al personajelor, romanul a cunoscut o serie largă de forme și de manifestări în literatura română. Afirmându-se plener în perioada interbelică, romanul românesc a adoptat diferite modalități estetice, de la clasic la modern, de la roman realist la roman mitologic, alegoric.
- ☞ În cazul **romanului modern**, autorul își propune să „absoarbă” lumea în interiorul conștiinței, anulându-i omogenitatea și epicul, dar conferindu-i dimensiuni metafizice; nu mai este demiurg în lumea imaginarului, ci descoperă limitele condiției umane; are o perspectivă limitată și subiectivă, completată adesea cu opinii programatice despre literatură (autorul devine teoretician).

Încadrare în categorie

- ☞ Romanul **modern** promovat de Camil Petrescu impune un nou univers epic, o altă perspectivă narativă și un nou tip de personaj, o conștiință lucidă, analitică, intelectualul, inadaptatul superior.
- ☞ Romanul camilpetrescian este **psihologic** prin temă, conflict (interior), protagonist (o conștiință problematizantă) și prin utilizarea unor tehnici moderne ale analizei psihologice (introspecție, monolog interior, fluxul conștiinței).
- ☞ „**Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război**” este un roman modern de tip **subiectiv**, deoarece are drept caracteristici: unicitatea perspectivei narrative, timpul prezent și cel subiectiv, fluxul conștiinței, memoria afectivă, nararea la persoana I, luciditatea autoanalizei, anticalofilismul (împotriva scrisului frumos) dar și autenticitatea.

Viziunea despre lume

- ❧ **Viziunea despre lume** a scriitorului, transferată personajului-narator, Ștefan Gheorghidiu, este viziunea unui spirit reflexiv, cu preocupări filosofice și literare.
- ❧ „Să nu descriu decât ceea ce văd, ceea ce aud, ceea ce înregistrează simțurile mele, ceea ce gândesc eu... Din mine însumi, eu nu pot ieși...Eu nu pot vorbi onest decât la persoana întâi.”

Tematică literară

☞ Textul narativ se compune din două părți precizate în titlu, care indică temele romanului și, în același timp, cele două experiențe fundamentale de cunoaștere trăite de protagonist: dragostea și războiul.

Structură/compoziție

☞ **Perspectiva narativă:** romanul este scris la persoana I, sub forma unei confesiuni a personajului principal, Ștefan Gheorghidiu, care trăiește două experiențe fundamentale: iubirea și războiul. Nararea la persoana întâi, cu focalizare exclusiv internă/ viziunea „împreună cu”, presupune existența unui narator implicat.

Structură și compoziție

- ❧ **Titlul** romanului indică temele acestuia și poate fi considerat o metaforă a timpului psihologic, a modului în care timpul obiectiv și evenimentele exterioare sunt asimilate în prezentul conștiinței.
- ❧ Substantivul *noapte* exprimă trăirea în conștiință și abolirea (înlăturarea) principiului cronologic, deoarece *noaptea retrăirii* presupune dilatări și comprimări temporale.
- ❧ Cuvintele *ultima* și *întâia* sunt frontierele temporale ale unor epoci diferite fundamental prin viziune și trăire. *Noaptea conștiinței* e legătura dintre cele două părți ale romanului dată de trăirea în conștiință, de timpul psihologic.

Structură și compoziție

☞ **Timpul narării - timpul narat.** Primul capitol pune în evidență cele două planuri temporale din discursul narativ: timpul narării, timpul cronologic (prezentul frontului) și timpul narat, timpul psihologic (trecutul poveștii de iubire).

Incipitul

- ❧ Romanul debutează printr-un artificiu compozițional: acțiunea primului capitol, *La Piatra Craiului în munte*, este posterioară întâmplărilor relatate în restul Cărții I.
- ❧ Chiar dacă este vorba despre un roman modern, în **incipit** sunt fixate cu precizie realistă coordonatele spațio-temporale: „În primăvara anului 1916, ca sublocotenent proaspăt, întâia dată concentrat, luasem parte, cu un regiment de infanterie din capitală, la fortificarea Văii Prahovei, între Bușteni și Predeal.”
- ❧ Protagonistul și, în același timp, naratorul întâmplărilor din roman, Ștefan Gheorghidiu, este concentrat pe Valea Prahovei și aflat în așteptarea intrării României în Primul Război Mondial. La popota ofițerilor el asistă la o discuție despre dragoste și fidelitate, pornind de la un fapt divers citit în presă: un bărbat care și-a ucis soția infidelă fusese achitat la tribunal. Această discuție declanșează memoria afectivă a protagonistului, trezindu-i amintiri legate de cei doi ani și jumătate de căsnicie cu Ela.

Finalul

☞ Dacă incipitul este construit în manieră realistă, cu detalii de timp și spațiu, **finalul** deschis lasă loc interpretărilor multiple. Astfel, Gheorghidiu, obosit să mai caute certitudini și să se mai îndoiască, se simte detașat de tot ceea ce îl legase de Ela, hotărăște să o părăsească și să-i lase „tot trecutul”.

Conflict

✧ În romanul lui Camil Petrescu există un **conflict interior** și se produce în conștiința personajului-narator, Ștefan Gheorghidiu, care trăiește stări și sentimente contradictorii în ceea ce o privește pe soția sa Ela.

Structură roman

☞ Romanul este alcătuit din **două părți**: prima parte (6 capitole) prezintă experiența amară a unei iubiri eșuate; cea de-a doua parte (7 capitole) este rodul experienței tragice a războiului, consemnată inițial sub formă de jurnal de front.

Subiect

☞ Romanul începe cu capitolul „*La Piatra Craiului, în munte*” și îl prezintă pe Ștefan Gheorghidiu concentrat în linia Carpaților, pe Valea Prahovei, ironizând sistemul fortificațiilor înaintea Primului Război Mondial. La popota ofițerilor are loc o discuție despre un bărbat din înalta societate care și-a ucis soția necredincioasă și a fost achitat de Curtea de Jurați din București. Dialogul reprezintă un simplu pretext pentru a aduce în discuție tema iubirii și punerea în prim-plan a crizei prin care trecea sublocotenentul Gheorghidiu.

✎ În capitolul al doilea, „*Diagonalele unui testament*”, începe prezentarea relației dintre Gheorghidiu și Ela, „*cea mai frumoasă studentă de la Litere*”. Student la Filozofie, el este măgulit de iubirea fetei. Căsătoria lor a decurs în condiții bune atâta timp cât cei doi au dus o existență modestă. După ce Ștefan a primit o moștenire neașteptată de la unchiul său, Tache, viața cuplului s-a schimbat. Ela a început să fie preocupată de lux și de întâlniri mondene și, cu ocazia unei excursii la Odobești, s-a declanșat criza de gelozie a lui Ștefan. Așezarea Elei lângă G, un avocat din lumea mondenă, gesturile familiare, flirtul, plimbările cu mașina, sunt întâmplări care-i provoacă eroului o mare suferință și-l determină să se îndoiască de fidelitatea ei. Ștefan îi reproșează Elei comportamentul, între ei intervenind o tensiune nefirească și o vreme nu-și mai vorbesc. Apoi se împacă și petrec o lună de vis la Constanța.

❧ Fiind concentrat la Azuga, Ștefan se întoarce într-o noapte acasă, dar nu o găsește pe Ela, aceasta venind abia dimineața. Ștefan îi propune să divorțeze și Ela acceptă, dar după un timp cei doi se revăd și Ștefan aranjează ca Ela să-și petreacă vara la Câmpulung. Aceasta îi destănuie soțului îngrijorarea pentru situația ei materială, cerându-i să-i treacă pe numele ei o parte din banii de la bancă. Ștefan îl vede întâmplător în oraș pe G. și își dă seama că acesta venise pentru soția sa. Vrea să-i urmărească și să se răzbune, dar un colonel îl recunoaște și-l obligă să meargă împreună la regiment. Pe drum, Ștefan îl iscodește și acesta îi povestește multe întâmplări legate de avocatul Gregoriade, din care Ștefan se convinge că a fost înșelat cu adevărat și că biletul pe care el l-a descoperit întâmplător în legătură cu noaptea în care Ela lipsise de acasă fusese un fals.

☞ A doua parte a romanului prezintă jurnalul de campanie al lui Gheorghidiu, în care sunt prezentate întâmplări reale din război. Sublocotenentul Gheorghidiu descoperă în război o realitate dură, pe care nici n-o bănuia: frig, ordine contradictorii, iminența morții. Pentru el războiul reprezintă o altă existență, pe care o trăiește cu toată luciditatea.

☞ Măcel, explozii năucitoare, ploaie de obuze și permanenta teroare a morții sunt evocate într-unul dintre cele mai dramatice capitole ale romanului, intitulat „*Ne-a acoperit pământul lui Dumnezeu*”, care consemnează retragerea armatei în fața inamicului, o experiență cutremurătoare, care îl vindecă pe Gheorghidiu de rănilor iubirii. Drama colectivă a războiului anulează drama personală, a iubirii. Războiul este demitizat și prezentat așa cum se reflectă în conștiința combatantului: monstruos și absurd. Camil Petrescu mărturirește că nu descrie nicio luptă, ci viața interioară a individului confruntat cu frigul, foamea, frica de moarte, sentimentul de sfârșit de lume, dispariția oricărei urme de umanitate: „*nu mai e nimic omenesc în noi*”. Rănit pe front și internat în spital la București, Gheorghidiu o întâlnește pe Ela și constată că acum i-a devenit indiferentă. Fără regrete hotărăște să se despartă de ea, dăruindu-i casele de la Constanța, banii și alte obiecte de preț, „*adică tot trecutul*”.

Caracterizarea personajului principal

- ☞ **Personajul principal**, Ștefan Gheorghidiu, reprezintă **tipul intelectualului lucid, inadaptatul superior**, care trăiește **drama îndrăgostitului de absolut** și nu-și găsește locul într-o societate dominată de mediocritate și de imoralitate.
- ☞ **Student la Filosofie**, Ștefan Gheorghidiu este un intelectual care trăiește în lumea ideilor, a cărților și are impresia că s-a izolat de realitatea materială, însă tocmai această realitate imediată produce destrămarea cuplului pe care îl formează cu Ela.

Concluzie

☞ „Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război” este un roman modern, psihologic, având drept caracteristici: unicitatea perspectivei narative, timpul prezent și subiectiv, memoria afectivă, narațiunea la persoana I, autenticitatea trăirii și stilul anticalofil.